

Зьмест

Слова да беларускага чытача 10

I. Полацак і прышэльцы “з-за мора”

Нарманы ў гісторыі Беларусі	16
“Сага” пра Рогвалада. Да нарманскага паходжаньня Рагвалада	22
Saxo Grammaticus, легендарныя паходы датчанаў па Дзьвіне ў IX стагодзьдзі і пачаткі Полацкага княства	32
Самая незвычайная кніжка пра гісторыю Беларусі, якую я прачытаў	46
Новая знаходка пра Ёсяслава Чарадзея	48
Уладзімер Валадаравіч Менскі — Rex Woldemar	49
Iben Fonnesberg-Schmidt, Papieże i krucjaty bałtyckie 1147—1254, Warszawa, 2009, ss. 264.	51

II. Нараджэньне Беларусі

Ці ў XI стагодзьдзі былі ўжо беларусы?	60
Калі ўзьнікла Беларусь?	62
Ад белых русінаў да беларусаў: ля вытокаў беларускай нацыянальнай ідэі	64
Уступ	64
Разьдзел I. Сярэднявечныя згадкі пра “Белую Русь” і “белых русінаў”	70
Гісторыкі і мовазнаўцы пра паходжаньне назвы “Белая Русь”	70
Першыя згадкі пра “Белую Русь” і “белых русінаў” у “Апісаньні земляў” і “Жыцьці сьв. Кінгі”	76
“Зямля белых русінаў” у Дубніцкай хроніцы	88
“Белыя русіны” ў вершах Пэтэра Зухэнвірта	89
“Чорныя русіны” і “белыя русіны” ў хроніках Генрыха зь Мюгельну	91
“Белая Русь” у хроніцы Яна з Чарнкава	92
“Белая Русь” і “белыя русіны” ў карэспандэнцыі вялікіх магістраў крыжацкага ордэну	93
Першая руская трыяда: “сапраўдныя, белыя і чырвоныя русіны” ў хроніцы Канстанцкага сабору Ульрыха Рыхенталя	96
Клясычная каляровая трыяда — “Белая Русь”, “Чорная” і “Чырвоная” — на мапе сьвету Фра Маўра	101
Першыя згадкі пра “Белую Русь” у літаратуры на рускай мове	102
Разьдзел II. Польскія пісьменьнікі пра “Белую Русь”	114
Разьдзел III. Ад “Літвы і Русі” да “Літвы і Беларусі”	137
Геаграфічна-гістарычныя рэгіёны Вялікага Княства Літоўскага ў вачах тубыльцаў у XVI — пачатку XVII ст.	137
“Ліцьвіны” і “русіны”, “літва” і “русь”	146
Першы “беларус”. Саламон Рысінскі	151
Русіны пра “Белую Русь”. Канец XVI — сярэдзіна XVII ст.	156
Нацыянальная самасьвядомасьць жыхароў “Літвы і Беларусі”	165
Разьдзел IV. “Белая Русь”, “Малая Русь” і “Вялікая Русь”	176
“Белая Русь” і “беларусцы” ў маскоўскім пісьменстве	176
“Малая Русь”, ці “Малая Расія”	183
Белая Русь падчас паўстаньня Хмяльніцкага	197
Разьдзел V. Час беларускіх палкоўнікаў 1654—1667	203
Беларускі палкоўнік Канстанцін Паклонскі	203
Афіцыйнае прыняцьце царом тытулу “гасудара Беларусі” і палітычныя вынікі гэтага кроку	214

Беларускія палкоўнікі Іван Нячай і Дзяніс Мурашка	219
“Белая Русь” у пэрыяд Маскоўскай вайны і швэдзкага “пагопу”	224
Разьдзел VI. Стагодзьдзе пасля катастрофы	235
Разьдзел VII. Белая Русь — край без гісторыі	257
Заканчэньне	285
Бібліяграфія	291
Пэралік скарачэньняў	305
Ідэнтыфікацыя асобы fratris Vaislani з “Апісаньня земляў”	306
Крэва — Верх — Белая Русь	309
Яахім Флёрскі, Гог зь зямлі Магог і Белая Русь	316
Дзяржаўныя карані Рэспублікі Беларусь	331
Дзьве душы нацыі	335

III. У Эўрапейскай Сарматыі

Марныя высілкі акадэмічных гісторыкаў	340
Раньнесярэднявечнае Гарадзенскае княства ў гістарыяграфіі апошняга дваццацігодзьдзя	359
Берасьцейска-Драгічынская зямля ў X—XIII стст. у сьвятле апошніх дасьледаваньняў	371
Фантастычная імперыя	380
Студэнты зь Вялікага Княства Літоўскага перад рэктарскім судом Кракаўскага ўнівэрсытэту ў 1469—1536 гг.	387
Палямон. Коды легенды	392
Легенда	392
Першы код	393
Важнае “воспак”	393
Рука Гаштаўта	394
Палямон жыву ў Турцыі	396
Геній маніпуляцыі	397
Жамойцкая небыліца	398
Вугорска-беларускія дачыненні Сярэднявечча і раньняга Новага часу	400
Кальман, вугорскі “кароль белых русінаў”	402
Лаяш Вялікі на “зямлі белых русінаў”	405
Падвоены Крыж — вугорскі знак беларускіх нацыяналістаў?	407
Радноцкі дагавор 1656 г.	408
Сьвяты Амэрык Вугорскі — сапраўдны патрон Горадні?	411
Войны Літвы з Масквой у пачатку XVI ст. як фактар зьменаў этнічнай ідэнтыфікацыі ва Ўсходняй Эўропе	417

IV. Фармаваньне беларускай мадэрнай нацыі

Да пэрыядызацыі гісторыі Беларусі ў эпоху мадэрнізацыі	430
Ад гісторыі Вялікага Княства Літоўскага да гісторыі Беларусі	442
Беларускае Асьветніцтва	449
Унія і беларускі нацыянальны рух зь сярэдзіны XVIII да сярэдзіны XX стагодзьдзя	457
Наш Касьцюшка слаўны быў	469
Народзіны беларускай нацыянальнай ідэі	472
Беларуская нацыянальная ідэя	477
Напачатку было слова	482
Eugeniusz Mironowicz. Białorusini w Polsce, 1944—1949. Warszawa, 1993. S. 219.	491
Міт літаратурных пачынальнікаў	495
Гутарка “царкоўнага старасты Янкі” зь “Яськам, гаспадаром з-пад Вільні”	501
Разказы на Ђлорусскомъ нарѣчїи	507

Кто были наши найдавніші диды и якая ихъ була доля до Уніі?	507
Ци добре мы зрабiли, покинувши Унію?	511
Великая помылка нашихъ Бѣлоруссовъ	513
Розмова на цментари старосты Янка зъ братчыкомъ Хвѣдосемъ	514
Сказка не сказка, былъ ня былъ, але такъ бываиць	516
У Вайској на 200-ю гадавіну з дня нараджэньня Плакіда Янкоўскага	518
Краёвасьць і “западнаруссизм”. Ідэалыгізаваная тутэйшасьць	521
Міт “тутэйшыхъ”	525
Беларускае пытаньне ў пэрыяд “паслясевастопальскай вясны” і паўстаньня 1863—1864 гг.	534
Паўстаньне 1863—1864 гг. у Беларусі ў кантэксьце міжнароднай палітыкі Выпадак палкоўніка Аляксандра Лянкевіча “Ландэра”	540
Паўстанцы, партызаны	545
Нацыянальнасьць Мацея Бурачка	547
Герман Брэгер, Хапюхова Гісторыя невялікага паселішча, выд. “Беларускі кнігазбор”. Мінск, 2001, с. 240	551
Іпаліт Краскоўскі — “западнарускі” пісьменьнік зь Беласточчыны	552
Краскоўскія, або Вячэрнія размовы на плябані ў Дубічах—Царкоўных на пачатку ХХ стагодзьдзя	554
Бежанства	556
Радзівіл з Завішаў (Красінская) Марыя Магдалена (1861—1945)	557
Jerzy Turonek, Waclaw Iwanowski i odrodzenie Białorusi, Warszawa 1992, Warszawska Oficyna Wydawnicza “Gryf”, Instytut Historii PAN, ss. 160.	560
Беларусы і масоны	564
Беларускія палітыкі і пратэстанты.	569
Дзеткі з Плюціч	573
Пакаленьне, якога ня стала	575
Як прафэсар Судал адкрыў Амэрыку	577
Верасень нязгоды	579
Jan Zaprudnik, Belarus: At a Crossroads in History, Boulder — San Francisco — Oxford 1993.	581
Гісторыя Беларусі ў дэмаграфіі	583
Мікола Ермаловіч (1921—2000)	586
Краіна Беларусь існуе з XVI стагодзьдзя	588
Лёс нацыі ня можа залежаць ад аднаго чалавека	596
Мой рэйтынг эўрапейскіх нацыяў на пачатку ХХІ стагодзьдзя	599

V. Цывілізацыя і геапалітыка

Беларускі нацыяналізм і сутыкненьне цывілізацыяў	620
Гантынгтан, правэраны часам. Беларусь і постсавецкія краіны ў канфлікце цывілізацыяў	628
Польскі Туран: Беларусь, Літва і Ўкраіна ў поглядах Фэлікса Канэчнага	634
Геапалітыка праваслаўя	650
Беларуска-польская дзяржаўная мяжа ў сьвятле цывілізацыйных тэорыяў	652
Доўгае вяртаньне ў Полацк	668
Іменны паказьнік	672
Геаграфічны паказьнік	699